

2.7. Підходи та цільові технології удосконалення планування соціально-економічного розвитку міст України в постпандемічний період

Розвиток економіки України, формування основ економічної та соціальної безпеки системно пов'язані з успішним, прогресивним функціонуванням міст, як концентрованих осередків усіх видів ресурсів, інформаційно-освітніх та науково-дослідних центрів. Актуальність питання розвитку економіки міст особливої гостроти набирає в умовах сучасної кризи пандемії та відповідної нагальної потреби в зміні підходів до економічної політики відтворення господарських комплексів складних регіональних утворень (міст, областей, районів). Проблема балансування, гармонійного розвитку економіки міст постає першочерговим завданням в державному, галузевому, регіональному та місцевому плануванні, прогнозуванні, розробці сценаріїв та цільових проєктів, активному залученні сучасної системи знань менеджменту та маркетингу.

Нагальність вирішення проблем кризових станів економіки міст за умов дії пандемії визначається низкою обставин, що мають об'єктивний характер, масовий прояв, пролонговану дію з врахуванням часу (фактично криза не має свого вирішення вже понад 2 роки). Окреслимо найбільш яскраві та досліджені науковцями, регіональним та місцевим менеджментом прояви кризових станів.

По перше, неконтрольованість процесів соціально-медичного розповсюдження вірусу, його недослідженість з позиції медичного захисту та формування системної безпеки населення. Невирішеність організаційних питань забезпечення захисту населення від неправомірних дій роботодавців, лікарів, представників державного менеджменту.

По друге, недостатня інформованість населення в питаннях захисту та соціо-медичної безпеки, наявність інформаційної асиметрії в висвітленні питань регулювання діяльності бізнесу, державних установ, закладів медицини, культури та освіти.

По третє, відсутність можливості планування поточних та стратегічних завдань безпекового характеру в стратегічних та тактичних планах влади через нерозуміння дій, особливостей характеру змін у діяльності міністерства охорони здоров'я України, вимог світової спільноти, заходів Європейського Союзу по відношенню до громадян України.

Окреслені проблемні питання в даному контексті є суто стислими та не відповідають усьому спектру дій кризи, її наслідків. На сьогодні кризові прояви мають своє поширення та вплив на фінансово-економічну стабільність, особливості роботи національної інфраструктури, контроль та регулярні заходи сфери послуг. Новітні вимоги до ведення господарської діяльності ускладнюються та формують серйозні негаразди розвитку бізнесу, державного сектору, міжнародним відносинам та крос-культурним комунікаціям. Такий стан необхідно визнавати наближеним до надзвичайних ситуацій.

Місцева влада та її менеджмент постають перед низкою конфліктних питань, які мають довгострокову дію, фактично окреслені вперше за каденції депутатів. Складність станів посилюється дією масових засобів інформації, які в більшості випадків шукають не позитивні зрушення в економіці та соціумі міста, а лише висвітлюють негативні прояви, накопичують страхи та непорозуміння населення та представників бізнесу.

Науковці наголошують, що в усі часи бурхливе становлення індустріалізації, що супроводжувало урбанічний процес, дають потужний поштовх розвитку територій із багатими ресурсами, природними та людськими. Ці зміни набули вкрай нерівномірного і стрімкого характеру. Можливості ж макро- і мікроаналізу не давали реального фундаменту для вивчення певних феноменів у розвитку територій і розв'язання проблем їх керованості і самоврядованості. Процеси розвитку окремих регіонів (що мають свою специфіку та особливості відтворення), як складові елементів національних економік, формують інтерес та основу досліджень багатьох зарубіжних дослідників, які виокремили міста в самостійний об'єкт вивчення в системі знань регіоналістики. Їх необхідно визнати засновниками таких наукових напрямів, як регіональна економіка та регіональний менеджмент. Це такі всесвітньо визнані вчені, як У.Айзард, Л.Вальрас, В.Кристалер, В.Лаунхардт, Й.Тюнен, А.Вебер, А.Пробст, Ф.Перру, Р.Продюм, А.О'саліван, М. Кітінг, О.Енгландер, Г.Ритчль, Т.Паландер та ін. Українську наукову школу систем знань регіоналістики представляють визнані фахівці – Р.Манн, О.Фінагіна, О. Коломицева, А. Павловська, Л. Панкова, М. Пашкевич, Л. Проданова [1, 2, 5].

Оптимізація підходів до планування та сценарування розвитку економіки міста за умов трансформаційних зрушень в кризисному соціо-економічному середовищі України ускладнюється саме дією

форс-мажорних обставин, які необхідно визнавати як тимчасові, але достатньо впливові. Наукові дослідження в даному напрямі лише набувають своєї актуалізації та поширення у вигляді різноманітних літературних джерел.

Процеси розвитку змішаної економіки в Україні відбуваються за складною схемою, в умовах великої кількості трансформаційних зрушень, в тому числі це стосується специфічної моделі регіонального управління, що лише одержує оформлення, визнання. Тяжіння українського регіонального менеджменту коливається залежно від таких передумов у суспільному розвитку, як політична кон'юнктура, світові економічні процеси тощо. Якщо взяти до уваги геополітичну, географічну складність та різноманітність регіонального (адміністративного) поділу, стає зрозумілою багатоваріантність процесів розвитку, визначень перспектив і передбачуваних моделей регіонального управління (від орієнтації на глобальну концентрацію до повної децентралізації; деякі автори навіть обговорюють елементи і питання федералізації). Необхідно визнати, що у всіх науковців, що розробляють дані теоретико-методологічні питання, за наявності серйозних розбіжностей існує певна спільність. Це визнання таких важливих та стратегічно наповнених процесів та змін: регульованого поєднання ринку та адміністрування; соціальна спрямованість; глобалізація та інтернаціоналізація у господарському і суспільному житті; адаптування світового досвіду; складність культурних і соціальних трансформацій; новітні впливи інформаційного та інноваційного характеру [1].

Український регіональний менеджмент активно напрацьовує нову модель планування та прогнозування розвитку міст, територіальних громад, яка повинна відповідати потребам часу, мати посилені блоки управлінських заходів щодо корегування даних, швидкого оновлення інформації та змін інформаційних ресурсів. У парадигмі змін та оновлення підходів до планування та сценарування розвитку економіки міста актуальним постає наступний варіант бачення руху відповідної системи знань (рис. 2.9). Таке бачення актуалізує перспективи подальшого розвитку системи знань регіонального менеджменту та поступового руху до управління знаннями в умовах поширення стандартів інформаційної економіки та інформаційної культури.

Рис.2.9. – Оновлені підходи до формування моделі планування розвитку міста.

Джерело: укладено авторами

Окреслимо та визначимо стислі характеристики структурних елементів рекомендованої моделі стратегічного планування за умов кризисних станів в національній економіці, що забезпечують її актуальність для українського муніципального менеджменту:

1. Формування та залучення цільових груп фахівців з питань планування та прогнозування територій на основі конкурсного відбору та фактів успішної співпраці в процедурах розробки стратегій міста.

2. Цільове забезпечення інформаційними ресурсами, базами даних та базами знань. Розширюємо коло інформаційних ресурсів та потоків, залучаємо оновлені інформаційні продукти та технології, бажано з інноваційними характеристиками. Свого визнання потребують технології: Data Mining, як реальний інструментарій опрацювання великих обсягів даних; геоінформаційні продукти державних установ та комерційного характеру.

3. Свого впровадження та системного поширення потребує синергетика знань регіоналістики, екологічного та соціального менеджменту, управління проєктами, загальних знань економіки та менеджменту, маркетингу та міжнародних відносин. Особливу увагу рекомендуємо приділяти новітнім напрямам – інноваційному менеджменту та кластероутворенню, інформаційному маркетингу та

менеджменту, які все більше в світовому просторі отримують свого визнання, стають фундаментами нових моделей економік міст. На сьогодні проєкти та плани розвитку міст Китаю, США чітко зорієнтовані на стовідсоткову діджиталізацію, соціальну та економічну прозорість влади, формування відносин довіри в бізнесі та залучення до діяльності тисяч кластерних утворень на платформах галузевої, міжрегіональної, внутрішньо-ринкової співпраці.

Особисто наголосимо на включені до синергетичних напрямів розвитку планування блоку з питань смарт-спеціалізації регіонів. Ця тема визнана актуальною як у практиків системи регіонального менеджменту, так і в наукових колах [2].

У країнах ЄС просування політики смарт-спеціалізації стало вимогою часу через науково-технічне «відставання» від США та Японії і передбачало, передусім, подолання фрагментації та проблеми дублювання наукових досліджень внаслідок самостійного некерованого формування науково-технічної політики на рівні держав і розвитку однакових популярних технологій та галузей. Успішні, потребує свого адаптування результати та напрацювання досягнуто за рахунок стрімкого й успішного просування смарт-спеціалізації регіонів, корпорацій, галузей у глобалізованих інвестиційних та інноваційних проєктах Європи. Так, у стратегії смарт-спеціалізації регіонів Франції (наприклад регіон Centre-Val De Loire) визначено потенціал смарт-спеціалізації в сферах збереження енергії, біофармацевтики, косметики, екології та туризму. Просування смарт-спеціалізації в інноваційних проєктах Фінляндії спрямовано на розробку смарт-міст, що знайшло своє відображення в «Стратегії шести міст», де визначено стратегічні переваги шести найбільших фінських міст: Гельсінкі, Еспоо, Тампере, Вантаа, Оулу і Турку [3].

Також актуалізованим це питання постає у відповідності до прийнятої постанови Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 959 щодо змін до Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України (постанова КМУ від 11.11.2015 р. № 931) та Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу й оцінювання результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів (постанова КМУ від 11.11.2018 р. № 932). Згідно з якими визначено, що смарт-спеціалізація – це «підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального

розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні». Такі рішення сформували правову основу для системного залучення оцінок смарт-спеціалізації в процес стратегічного планування регіонального розвитку в Україні, адаптування світового досвіду з питань розумної спеціалізації та інновацій. Також актуалізовано впровадження підходів європейської методології оцінок та прогнозів смарт-спеціалізацій територій до процесу стратегічного планування регіонального розвитку в Україні [Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 і 932: Постанова Кабінету Міністрів України № 959 від 14 листопада 2018 р.[4].

4. Самостійного дослідження та удосконалення вимагає аналітико-оціночна діяльність за умов стрімкого поширення проявів кризових станів, потреб швидкого та ефективного прийняття рішень. Саме якість цього сегменту забезпечує реальність більшості розрахунків, визначень перспектив та тенденцій. Наголос в цьому питанні рекомендуємо зробити на залученні комплексних оцінок та адаптованих технологій ЄС.

Необхідно визначити та підкреслити, що оновлені підходи сформують нову парадигму в стратегічному розвитку територій за умов стрімкого інформаційного та інноваційного прогресу, актуалізованої соціалізації з векторами безпеки відтворення економіки та соціуму в Україні.

Із визначених напрямів цільового вдосконалення розвитку засад планування варто зупинитися на дотриманні національних та регіональних економічних інтересів в процедурах та технологіях менеджменту, що постає принциповим питанням в форматі євроінтеграційних прагнень України. Загальна спрямованість такого руху відображено на рис. 2.10

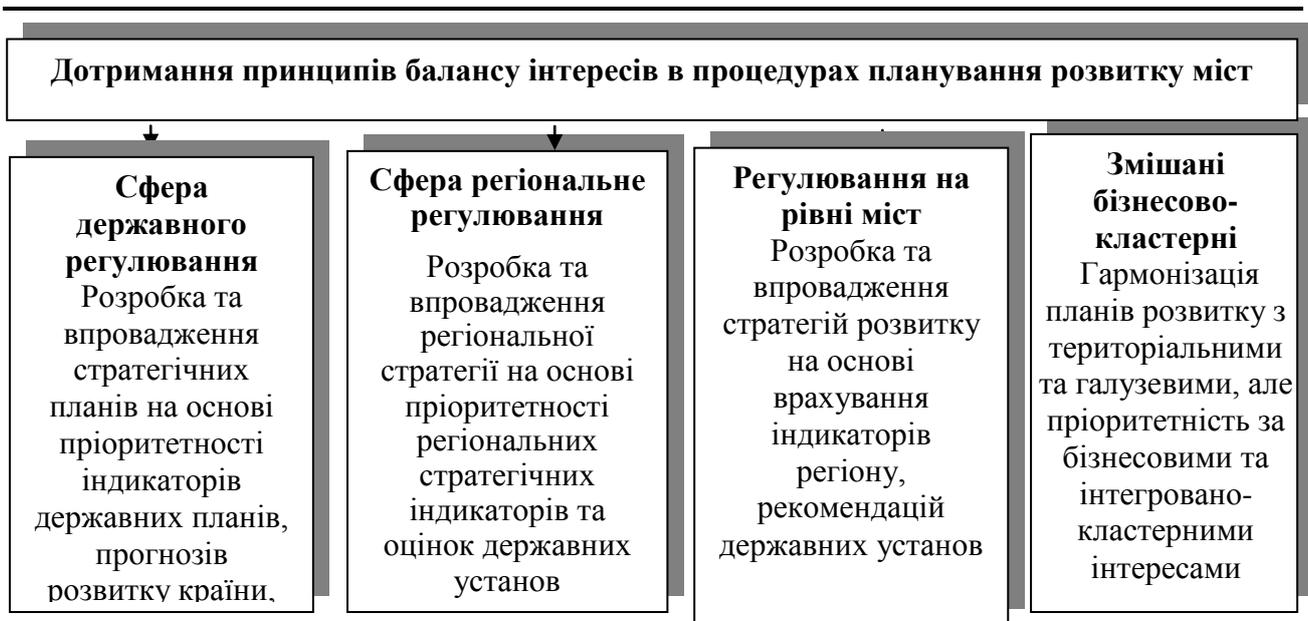

Рис. 2.10. – Напрями розвитку планування з елементами балансування інтересів

Джерело: складено авторами

В умовах кризи пандемії подальший прогресивний розвиток економіки України ускладнюється, що постає відповідним до проблем та конфліктних зон в різних галузях, на окремих територіях. Удосконалення засад планування та прогнозування розвитку територій потребує прискореного вирішення низки завдань:

– визначення та виокремлення успішних територій (лідери за рівнем розвитку ділового середовища), що формують свій специфічний досвід розвитку в складних умовах, активно вирішують конфлікти на основі актуалізованих цільових підходів та технологій управління;

– накопичення інформації щодо консолідації ресурсів в межах регіональних утворень, які постають стратегічно важливими, потенційними в подальшому розвитку національної економіки та можуть бути залучені в плани, проекти (агломерацій, кластерів, бізнес-інкубаторів, технопарків);

– визначення послідовності змін що мали характер стратегічних та відповідали національним інтересам в планах регіональних утворень;

– комплексної інституціоналізації новітніх підходів до процесу та процедур планування, прогнозування на основі адаптації найкращого національного та світового досвіду.

Отже, удосконалення процесу та процедур планування розвитку міст України потребує комплексного підходу та системного науково обґрунтованого розвитку на засадах інноваційного та соціального прогресу (незалежно від розміру міста, особливостей агломерування, специфіки формування бюджету), гармонійного регуляторного впливу на ділове середовище за рахунок корегування планів та проектів в напрямках прогресивних змін, оновлених соціальних та інформаційно-комунікаційних стандартів, вимог екологічної безпеки населення.

Перспективний розвиток ділового середовища є невід'ємною умовою поступової стабілізації фінансово-економічного стану на регіональному рівні та забезпечення тенденцій його подальшого прогресу, системного просування форматів розвитку кластерної економіки та кластеризації підприємств. Особливу увагу необхідно приділити не стільки адаптації досить поширеного та прогресивного зарубіжного досвіду, скільки розробці на його підґрунті національних підходів, методів та інструментів розвитку українського регіонального менеджменту. Лише за таких умов можливо досягти збалансованості інтересів і сталого зростання у соціальній та фінансово-економічній сферах регіонального розвитку, ефективності процесів формування національного бізнесу, прогресивних змін у діяльності підприємств [5].

Це вимога часу, яка стимулює соціально-економічний розвиток міст, надає новітнього бачення плановій та прогностичній діяльності менеджменту, формує гіпотези глобальних зрушень, окреслює перспективні стани регіонів, галузей, бізнесу. Сприяння процесам інституціоналізації інноваційно орієнтованого досвіду, спрощення доступу до цільових інформаційних ресурсів, послідовне закріплення технологій управління знаннями забезпечить досягнення прогресивних змін.

Перелік використаних джерел:

- 1. Манн Р. В. Теоретико-методологічні засади розвитку регіонального менеджменту: особливості, проблеми, перспективи: монографія. Донецьк: ВІК, 2013. 382 с.*
- 2. Панкова Л. І. Смарт-спеціалізація як сучасний напрям розвитку економіки регіонів України. Актуальні проблеми економіки: наук. екон. журн. Вип. 1. Київ: Нац. акад. упр., 2020. С. 73-82.*
- 3. Le Programme LAVOISIER. URL: <http://www.lestudium-ias.com/fr/content/le-programme-lavoisier>; Smart specialisation platform.*

URL: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home> (дата звернення: 22.01.2019).

4. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-i-vid-11-listopada-2015-r-931-i-932> (дата звернення: 04.05.2019).

5. *Finahina O., Pavlovska A., Mylnichenko S. Methodical bases of assessment of the level of development of the business environment: a global and regional view. Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 5 Number 5. Riga: Publishing House «Baltija Publishing», 2019. P. 170-182.*